De Levende Natuur 80 (1):1-5 (1977)

JANUARI 1977 JAARGANG 80, AFL. 1.

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS Jr EN JAC. P. THIJSSE

Leuke vogelwaarnemingen

D. M. DE VRIES en G. DE VRIES-SMEENK

Verrassende vogel- en vlinderwaarnemingen uit onze omgeving in de voorlaatste winter beschreven we in De Levende Natuur 79: 71-72. De ongewone vlinderontmoetingen in zomer en herfst werden daarna vermeld in D.L.N. 79: 232 en 277-278. Hier zij nog aan toegevoegd, dat het heerlijke herfstweer, volgend op de voorbije hete en zeer droge zomer, het mogelijk maakte, dat er nog tot diep in slachtmaand vlinders te bespeuren vielen op de niet aflatende weelderige pracht van tuinbloemen. Daarover later meer.

Hier dan de bijzondere vogelwaarnemingen vanaf de vorige winter tot aan het nieuwe weerjaar, lopende van begin december 1976 tot en met november 1977. Laat ons beginnen met dat kleurrijke exemplaar van de opvallend sierlijke Rode wouw *(Milvus milvus)* (fig. 1), dat op die mooie ochtend van de 5e april tegen de regel in koerste naar het zuidwesten, nadat tevoren, eveneens bij huis, twee Bonte kraaien, heel hoog, gezellig noordwaarts overkwamen.

Evenals de Zwarte is ook de Rode wouw wel een zeldzaamheid in de omstreken van Wageningen, hetgeen wij indertijd al hebben doen uitkomen in een korte mededeling (D. L.N. 58: 148). Sinds we in 1950 met doorlopend vogelwaarnemen een aanvang maakten, kon hij op 19 mei 1955 tijdens de jaarlijkse kemphanen-excursie van de K.N.N.V. als nieuwe soort aan de vogellijst van de werkzame vogelwerkgroep worden toegevoegd. 's Middags zeilde er toen zo'n pracht, al kringen beschrijvend, over de in de sap-

Fig. 1. *Rode wouw.*

pig groene Gelderse Vallei kronkelende Grift oostwaarts naar de Vale Ouwe met zijn bossen aan de einder. Langer dan drie jaren duurde het daarna alvorens we weer een Rode wouw in hetzelfde Wageningse Binnenveld gewaar werden, toen eens niet op zwerftocht doorvliegend, maar voor langere tijd pleisterend, te weten van 2 november 1958 tot 1 januari 1959, toen hij met de vele er nog vertoevende Kieviten de vleugels nam. Kennelijk uit baatzucht, waren die plevieren hem zeer geliefd (D.L.N. 77: 1-2). Vervolgens kwam daar op 8 mei van datzelfde jaar de soort als het ware opnieuw een kijkje nemen: eerst naar het noordwesten, daarna rechtsomkeert vliegend. Op 3 november 1961 konden we deze schitterende roofvogel er nogmaals bewonderen, maar daarna gingen er voor ons ruim twaalf jaren voorbij, voordat in de ons zo vertrouwde zuidelijke punt van de Gelderse Vallei de Rode wouw opnieuw opdook (D.L.N. 77: 1). Dat was dan op de 22e december 1973, dat er een, al maar laag rondwiegend tussen de kortstondige zitjes in, bij en boven de Grift in de Bennekomse Hooilanden, telgebied van C. F. van de Bund, op zoek was naar prooi. Alhoewel de Kieviten in het voorafgegane sneeuwwintertje gevlogen waren, was er toch nog een overvloed aan andere vogels om de honger te stillen, afgezien van muizen en vis. Sedert wij eind 1972 naar het Betuwse dorp Heteren verhuisden, liet de Rode wouw ons ook daar niet in de steek. De eerste aldaar waargenomene kwam juist tijdens de ochtendkoffie van 26 maart 1974 vanuit het westen langs de Rijn aanvliegen. Op de 9e van dezelfde voorjaarsmaand was het in het volgende jaar weer raak tijdens onze zoveelste grote vogelronde van Heteren, vijf kilometers gaans. Toen er perebloesem al vroeg begon te ontluiken en de eerste Grutto's de uiterwaarden verlevendigden, trok er een noordoostwaarts over. Het lijkt er thans welhaast op, dat er in de lente op de Rode wouw te rekenen valt, gezien ook de laatste waarneming van deze ranke en beweeglijke roofvogel op 5 april 1976, alreeds bovenvermeld.

In verband met het voorafgaande is het wel belangwekkend hier ook de nog schaarsere ontmoetingen ten onzent met de, afgezien van de zwak gevorkte staart, enigszins buizerdachtig aandoende Zwarte wouw *(Milvus migrans)* weer te geven. Achtereenvolgens werd hij door ons waargenomen op 9 maart 1954 (Wagenings Binnenveld vanuit het oosten), 22 april 1969 (over de westrand van de hogeschoolstad zuidoostwaarts), 7 mei 1970 (Wagenings Binnenveld naar het noorden) en 5 oktober 1975 (langs Heteren, aldaar kringen beschrijvend en ook iets biddend boven een vuilnisbelt, waarna door naar het zuidwesten). Drie van de vier waarnemingen dus in de lente en één in de herfst van deze vogel, naar alle waarschijnlijkheid komende van en gaande naar zijn overwinteringsgebied in Afrika. Dat wij de Rode wouw hier ook wel 's winters zagen bij het milde weer, valt te begrijpen, daar deze soort tevens in Spanje en Italië overwintert.

Geenszins vreemd is bovendien, dat beide zomergasten zich in de uitzonderlijk natte zestiger jaren met doorgaans koele zomers hier nog het minst lieten zien.

Een geheel donkere valkachtige vogel, groter lijkend dan de Torenvalk, merkten wij op 1 mei 1975 en 20 juli 1976 bij Heteren op. Hoe vreemd het ook moge aandoen: de vogels herinnerden ons nog het meest aan de donkere vorm van de Eleonara's valk *(Falco eleonorae)*. Aan het kleinere mannetje van de Roodpootvalk *(Falco vespertinus)*, dat wij eveneens van de Balearen kennen (D.L. N. 74: 164-175), geloven we nog minder. Al met al raadselachtig!

Na jaren zagen we dato 2 mei 1976 weer eens een Beflijster *(Turdus torquatus)* in het Wageningse Binnenveld. De vorige troffen we daar op 19 april 1966 aan, op die zachte avond zelfs zingend, en daarna opnieuw in dezelfde omgeving, eveneens in meidoornstruiken. De bef was mooi helderwit, zoals een keurige bruidegom betaamt. Na een telefoontje van mevr. N. W. van Itallie-Mac Gillavry uit Bennekom slaagden we er nog hetzelfde jaar op 24 oktober in om vanuit haar zitkamer in alle rust een Beflijster te kieken, die zich als een van onze huismerels gedroeg (D.L.N. 70: 71-72). Intussen werd, althans door ons, nog slechts eenmaal een doortrekkende Beflijster in de omgeving opgemerkt en wel op 3 november 1973 tezamen met C. F. van de Bund in de Bennekomse Hooilanden.

Veel groter was op 7 oktober jongstleden onze verrassing, toen we omstreeks 10 uur vanuit huis warempel een Koereiger *(Ardeola ibis)* in typische flapvlucht naar het zuiden zagen koersen. Komende uit de richting van de vogelrijke uiterwaardplassen bij de Noordberg te Renkum ging deze gedrongen, kleine reigerachtige, opvallend door zijn blanke verendos, nog even voedsel zoeken op akkerland, waarop hij zo graag mag toeven (fig. 2), zoals indertijd door ons aan de Spaanse Costa del Sol van dichtbij uit de wagen kon worden vastgelegd (fig. 3) (D.L. N. 79: 114). Onze bewuste, ver naar hier uitgeweken vogel behoefde ook geenszins haast te maken, daar hij alle tijd had om nog

Fig. 2. Koereigers achter de ploeg.

voor het invallen van de winter weer in Noord-Afrika te zijn, alwaar de soort standvogel is. Zou het ook voor deze zuiderling kunnen zijn: een voorbode van meer?
Op 29 oktober weliswaar geen zwerfgast, maar toch wel een bijzonderheid. Tussen de horde Huismussen *(Passer domesticus)* om onze woning heen ter welkome afwisseling met al dat grauw eens een enkeling met veel wit in zijn veren. We keken wel op van deze gedeeltelijke albino onder de mussen. Bij soorten als Merel, Buizerd en Zwarte kraai komt dit verschijnsel vaak voor; ook van de Kramsvogel was ons dit bekend (D.L.N. 57: 20).
De Oeverpieper *(Anthus spinoletta, petrosus*-groep), evenals de Waterpieper *(Anthus spinoletta spinoletta)* door zwarte poten van de Graspieper te onderscheiden, is 's winters niet zo gemakkelijk thuis te brengen. Slechts één keer konden wij met voldoende zekerheid tot deze ondersoort besluiten, toen hij op 2 oktober 1973 dichtbij in een slootje met weinig water en struiken aan weerszijden rondscharrelde bij de Proefboerderij De Ossekampen. Het klopte althans met het boekje: behalve de zwarte poten donkerder olijfgroen van boven met grijsachtige, geen witte staartpennen. Op de 29e november van het afgelopen jaar meenden we er weer een te zien in een greppelsloot dicht bij de Grift met elzen aan de kant in de buurt van een melkhok. Helaas liep hij echter voorgoed van ons af. Nochtans sloot zijn metaliger roep en donkerder uiterlijk althans de gewone Graspieper uit.

Fig. 3. *Koereiger op stoppelland.*

In sommige jaren worden er ook in de omgeving van Wageningen, meestal tijdens de herfsttrek, nogal eens Kraanvogels *(Grus grus)* opgemerkt (fig. 4). Deze zijn dan van hun gewone trekweg over Oost- en Zuidoost-Nederland westwaarts afgebogen. Aankomende van over de Veluwe zagen ook wij hen, soms na aarzeling vóór de Grebbeberg bij Rhenen, weer naar het zuiden ombuigen. Over de vele waarnemingen ter plaatse vanaf 22 oktober 1953 tot en met 24 april 1954 (de vogels toen ook grazend bij en badend in de Grift tijdens de terugtrek) schreven we reeds in het stukje „Kraanvogels over Wageningen" (D.L.N. 57: 139-140). Verhalen we hier verder over de waarnemingen sindsdien van deze indrukwekkende blanke vogels uit het noorden. Beginnen we dan met die onvergetelijke belevenis uit de stille heldere nacht van 5 november 1957. Om twintig over tienen, juist onder de wol gekropen, vlogen we er weer uit vanwege het aanzwellende, zo bekende, geluid als van krakende kruiwagens. En jawel hoor: daar schoven wel een honderd Kraanvogels als donkere schaduwen in een grote V onder de zilveren maan door zuidwaarts over de lichtende Rijn. Van de weersomstuit zag het gezin van Prof. Dr. J. G. ten Houten in de avond van de 16e april 1958 boven Wageningen-Hoog er omstreeks 50 aarzelend de Veluwezoom volgen in de richting Renkum. Ook 31 oktober 1963 was weer eens een echte kranendag. Toen trokken er 21 stuks ten noorden (Prof. Dr. W. H. van Dobben) en vervolgens wes-

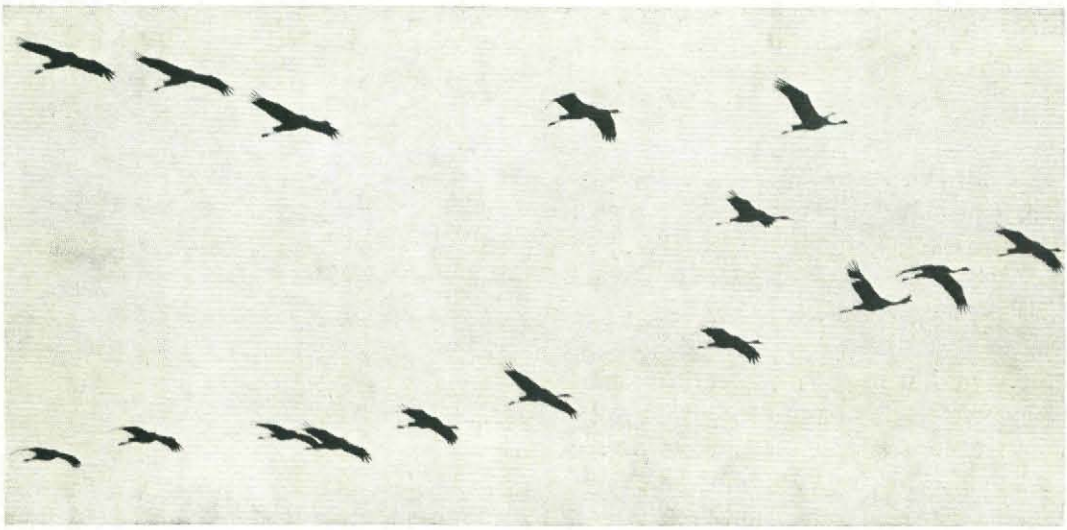

Fig. 4. *Overtrekkende Kraanvogels. Foto Th. Mulder.*

ten (eigen waarneming) van de stad over, werd W. Beekhuizen er 80 gewaar ten noorden van Renkum en hoorde H. L. van den Brink er vele boven de bossen van Wageningen-Hoog. Op 15 augustus graasde er een in zijn eentje, wellicht ergens ontsnapt, in ons Wageningse Binnenveld, die we daar bij de Grift op 21 september daaropvolgend nogmaals opmerkten. De jonge vogelaars Jaap Wiertz en Frits Boerwinkel zagen er dato 15 oktober 1966 36 stuks over Wageningen trekken. Daarna vloog er op 27 november 1969 volgens opgave van C. F. van de Bund een groepje van 5 Kraanvogels over het gebouw van de Plantenziektekundige Dienst aldaar, eveneens zuidwaarts.

Zo zijn we dan aan de pas voorbije herfst gekomen, waaruit talrijke meldingen vanuit den lande, zelfs Zeeland, binnen kwamen. Uit eigen omgeving kunnen we van de volgende waarnemingen, alle uit november, kond doen. Om te beginnen zagen we er op de 9e van die maand, om 11 uur 20, 22 stuks vanuit Renkum de Rijn over trekken. Op de 11e werd om 9 uur tijdens tuinwerkzaamheden hun geluid in de lucht gehoord, evenals op de 14e om 19 uur vanuit ons huis. Dr. R. D. Crommelin had diezelfde dag reeds uit Wageningen-Hoog melding gedaan van 20 overtrekkers om half een. Ten slotte stamde de laatste waarneming van die dag van E. de With uit Heteren, die om 21 uur onze waarneming van zuidwaarts koersende trekkers aldus overtrof. Het was voor die dag dus wel welletjes, waarmede basta.

Het IJzerenbos

HARM PIEK en ROB LICHTHART

Ten zuidoosten van het Midden-Limburgse dorp Susteren — daar waar ons land letterlijk op z'n smalst is — ligt het IJzerenbos, waarbinnen de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten sinds kort een aantal bezittingen heeft verworven ter grootte van 5 ha.

Het gehele IJzerenbos (ter grootte van enkele